

Sakelarako liburuak

Lehengoan liburu denda batera abiatu nintzen lagun batekin. Irakurle amorratua da bera eta maiz egiten ditugu horrelako topaldiak. Sartu eta berehala banatu ziren gure bideak, berak sakelako liburuen txokora jo baitzuen (bide batez esanda, gero eta handiagoa dena). Azaldu zidanez, merkeagoak dira (*of course*), baina berak erosotasunagatik egiten du. Eta espazioagatik. Eta pisuagatik ere bai. Zorroan ederto sartzen zaio, baina horrez gain, etxeko apaletan liberazioa sentitzen du. Nire lagun horren ohitura literarioak bitxiak dira. Izugarri gustatzen bazaio liburua (gutxitan gertatzen zaio) azal gogorrekoa erosten du eta etxeko apalategian utzi ohi du hautsa batzen. Bestela, edozein tokitan bazterreratzen du liburu txikia; taberna batean, autobusean edota lantokian. Parisen bizi zenean ikasitako lezioa bide da. Izan ere, sake-lako liburuak ohitura handikoak dira Frantzia, Ingalaterra edota Estatu Batuetan.

Sakelako liburu tipikoa deskribatu beharko bagenu, argi eta garbi salneurriari begiratu beharko genioke. 6 eta 10 euro artekoak izan ohi dira. Azala, jakina, biguna, tolesgarria. Orriak, sarri birziklatutakoak eta meharrak, Askao eta Sendeja arteko esperantzaren antzekoak. Eta azala arin-arin egindakoa begitantzen zait beti. Gutxi gorabehera horiek dira ezaugarri nagusiak. Ez beti, hori ere esan behar da; izan ere, Europako zenbait herrialdetan kaleratzen dituzten poltsiko liburuen argitalpen kalitatea handia da.

Sakelako liburuen hastapena kontatzeko *Once upon a time* esaldiarekin hasi beharko genuke. Badirudi 1935ean izan zela. Urte hartako egun buruzuri batean Ingalaterrako Exeter-eko tren geltokian zain zegoen Allen Lane, Bodley Head

argitaletxekoa. Londresera itzultzeko zain zegoen. Zain eta aspertuta. Eta burua buelta-bueltaka hasi zitzaion. Edozein lekutan sar litekeen liburua banu esku artean... tabako pakete baten prezio eta neurrian... istorioa luzeagoa da, baina utz dezagun laburrean: Londresera itzuli eta tren geltoki galdu hartako ideia gorpuzten hasi zen. Bodley Head argitaletxekoei zorakeria galanta begitandu zitzaien Lane jaunarena. Ez zuten ikusi (miopeak, nonbait). Allen Lanek bere-bereza zen diruarekin gauzatu zuen pentsatutakoa. Argitaletxe berri batean. Penguin izena eman zion, idazkariak aholkatu-rik, antza. Lehenengo sakelako liburua laguna zuen Agatha Christie idazlearen liburu bat izan zen: *The mysterious affair at styles*. Ondoren etorriko ziren, hala nola: Ernest Hemingway-ren *A farewell to arms* edota Dorothy Sayers-en *The unpleasantness at the Bellona Club*. Baita arrakastarekin etorri ere.

Euskal Herriko literaturak liburu txikietan ahaleginik izan du. Esaterako, sakelako liburutzat har genitzake Gaztelupeko Hotsak argitaletxeak kaleratutako «Bosgarren haria» bildumakoak. Bertan musikaren gainekoak kaleratu zituzten. *Bap. Bai horixe, Elliot Murphy. Amerikarra Parisen, Itoiz. Hari xingle bat, Jotakie. Urolan pop, Morrisey (& The Smiths). Hildakoan izango naiz famatua, Ramones. Familia maitagarria, The Clash. Punk, rock'n'roll and reggae matxinada, Public Enemy. Beltzegi, indartsuegi, edota Rory Gallagher. Kementa eta leialtasuna*. 10 eta 12 euro artean saldu ziren liburuxkak. Hortaz, batez besteko salneurritik apur bat gora bazegoen ere, formatuari dagokionez ezin ukatu sakelako liburuak zirela.

1994an Erein argitaletxeak sortu zuen Milabidai bilduma. Bi urteko iraupena izan zuen (1994-1996), eta neurri txikian beste hizkuntzetako idazle ezagunak gureganatu zituen. Edgar Allan Poe, Gustave Flaubert edota William Conrad besteak beste. Itzulpen horiekin batera bertoko idazleen lanek argia ikusi zuten bilduma horren barruan. Joseba Sarrionandiaren *Miopeak, bizikletak eta beste langa-*

betu batzuk, Bernardo Atxagaren *Zeruak*, edota Harkaitz Canoren *Pauloven txakurak*. Gazteak erakarri nahi zituen bildumak, eta bere bide laburrean lorratza utzi zuen.

Sakelako liburuen atalean murgildurik euskarazko literaturara gutxi ikusi dut. Euskaraz kaleratzen duten hiru idazleren lanak aurkitu ditut (gaztelera): Bernardo Atxaga, Unai Eloorriaga eta Kirmen Uribe. Egia da (neuk ikusi dudalako, *parce que moi je l'ai vu*) euskaraz kaleratzen den oro apal berean dagoela. Berdin dio zer. Euskaldunak denok batera. Ez dakit apalategietarako irizpiderik egokiena den. Baina hori, iruditzen bazaizu, beste eztabaida baterako utziko dugu.

Esan dizudan legez, Europako herri batzuetan oso-oso arrakasta handia dute mota honetako liburuek. Ingalaterran bertan oso ohikoak dira neurri txikiko liburuak, baina zenbaiten aburuz (ez ditut nik Ingalaterran kaleratzen dituzten sakelakoak ikusi, eta hau bi lagunen iritzien isla da) «papera oso txarra da eta apurtuta amaitzen du beti liburuak». Alemanian, berriz, zoragarriak bide dira egiten dituzten bildumak. Izan ere, garrantzitsuak diren argitaletxeek (Suhrkamp, Reclam, Fink, Meiner) kalitate handiko liburu txikiak egiten dituzte. Esaterako, Suhrkamp argitaletxeak poltsiko-liburuen bilduman badu klasikoen sorta. Badu baita egile modernoagoena. Badu saiakera zientifikotzat har litekeena, eta baita itzulpenak ere. Frantzian «Folio» bilduma dago 1972az geroztik. «Idées» 1960aren inguruan poltsiko-liburuak kalera-tzeko bilduma da, eta 1966an «Poésie Gallimard» sortu zuten. Katalunian, esaterako, zazpi argitaletzek (Angle, Base, Bromera, Cossetània, Meteora, Símbol eta Vienak) bat egin zuten «Portàtil» izena duen bilduma sortzeko. 9 eta 15 euro arteko liburuak saltzen dituzte, poltsikokoak. Urtean 30 liburu berri kaleratzeko asmoa du sortu berriak. Bada, hala ere, sakelakoak katalunieraz saltzen dituen «Labutxaca» bilduma, Grup 62 taldearena. Espainian, «Compactos de Anagrama»; eta Ediciones B argitaletxeak ere edozein tokitan gordetzeko liburuetan ikusi du etorkizuna. «Librinos» bilduma atera zuen. Ondo omen dihoakio.

Izan ere, poltsiko liburuen etorkizuna garbia da, eta luzea, nonbait; laburtu eta lohitzten ez den bitartean, behintzat. Itzal bakarra dauka: teknologia. Estatu Batuetan, antza, iaz lehenengoz gehiago saldu ziren liburu elektronikoak sakelakoak baino. Aldea ez da oso handia, sakelako 100 liburuko 115 kindle saldu omen dira. Diru kopurutan esan genezake: liburu elektronikoaren salmenta 90,3 milioi dolarrekoa izan zen, eta sakelako liburuena 85 milioi dolarrekoa. Baina sakelakoak badu eremu indartsua Europan. Eta krisiak mota honetako liburuen salmenta hazi egin omen du, liburuen salmenta oro har jaitsi bada ere. Herrien arabera da ehunekoa; edozelan ere %20tik gora dabilta, zenbait tokitan gehixeago, gutxiago bestetsuetan. Hala ere, ez dira sasoirik onenak sakelakoentzat ere, eta liburu dendatako apalak poltsiko liburuz beteta daude nork erosiko zain.

Erromantikoa eta arrosa literaturan

Liburu dendatan jabetu naiz literatura erromantikoak gero eta apal gehiago betetzen duela. Gero, metroko bitxikeria, hau da: koloretako paperarekin forratzen dituzte liburuak. Era honetara inork ez du jakiten ahal zer irakurtzen ote duen. Lantokira ailegatzera argitu zidaten: eleberri erromantikoak irakurtzen dituzten askok egiten dute, beste paper batekin batu azala ikus ez dadin. Bai, azalak ikusgarriak izan ohi dira: emakume pinpirin eta lirainak beti gizon eder eta bular zabalen besoetan gordeak. Eta txiri-txiri saltseatzen hasi, eta unibertso oso bat zabaldu zait.

Eleberri erromantikoa ardatz duen webgune batean (www.rnovelaromantica.com), 2011ko udagoienerako berrogeita hamarretik gora liburu berri datoz. Erromantikoak denak. Ikusi dudanagatik, Eskoziako highlanderrak eta bikingoak oso maite dituzte irakurleek. Eta gero banpiroak, otso-gizonak eta enparauak; baina hori irakurle gazteagoak maite du.

Honetaz asko dakien bati galdetu diot ea mota honetako literatura asko saltzen ote den. Baietz esan dit. Hego Korean

izugarritzko arrakasta du eleberri erromantikoak, antza, eta urtean kaleratzen dituzten eleberri berriak asko dira. Estatu Batuetan beste. Estatu Batuetan ere itzelezko arrakasta baitu genero honek. Argentinan gehien saltzen duten liburuen zerrendan lehendabizikoa erromantikoa da, Florencia Bonelli-ren *Caballo de fuego*, eta bigarrena Cristina Bajo-ren *Territorio de penumbras*. «Eta Euskal Herrian ere bai», gehitu dit aditu erromantikoak edo erromantikoan adituak. Eleberri erromantikoak irakurtzea ez ei da aitortzeko moduko jarduera. Bekatu txikia. Lotsa edo ematen dio irakurle erromantikoari. Eta erosteak ere lotsa ematen bide dio. Horregatik saltzen da asko eta asko sarearen bidez edota etxera iristen diren katalogoen bidez.

Idazle ezagunak ditu literatura mota honek. Lehendabizikoa, ziurren, Danielle Steel da. *Forbes* aldizkariak kaleratzen duen ondoen ordaindutako idazleen zerrendan bigarrena da 35 milioi dolarrekin. Bestelakorik ere bada. Nora Roberts, Johanna Lindsey, Lisa Kleypas, Nicholas Sparks, Julie Garwood, Julia Queen, Marc Levy, Erich Segal, Robert Wallace, Shirlee Busbee, Alyssa Day. Aspaldiko garaietan ere izanak dira literatura erromantikoa idatzitakoak; D.H. Lawrence, Jane Eyre, Brönte ahizpak, Jane Austen... Anglo-saxoien istorioak omen dira jaun eta jabe. Beharbada horregatik dira idazle asko anglosaxoiak. Idazleez ari garela, beste datu bitxi bat ere eman behar da: idazleen izen asko gaitzizen dira. Eta zenbaitetan, emakumezko izen-abizen batzuen atzean gizon bat egon ohi da. Ezagun batek esan didanez, berehala igartzen da idazlea noiz den emakume eta noiz gizon. Berotasunean beroegi eta sentimenduetan hoztegi.

Literatura honetan sartu-irtena egin nahi baduzu hauxe duzu arrakastatsuenen rankinga: *Paradise* (Judith McNaught), *Ramson* (Julie Garwood), *Again the magic* (Lisa Kleypas), *Gentley rogue* (Johanna Lindsey), *After the night* (Linda Howard), *Kiss of the highlander* (Karen Marie Moning), *Perfect* (Judith McNaught), *Dreaming of you* (Lisa Kleypas),

It had to be you (Susan Elizabeth Phillips), *Then came you* (Lisa Kleypas), *See Jane score* (Rachel Gibson).

Dena den, baliteke horien artean gustukorik ez aurkitzea, klasikoagoa zarelako, edo, beste barik, ingurumari historikoa duten eleberriak maite dituzulako. Beste zerrendatxo bat: *The bride* (Julie Garwood), *The secret* (Julie Garwood), *A kingdom of dream* (Judith McNaught), *Saving Grace* (Julie Garwood), *Untamed* (Elizabeth Lowell), *The wolf and the dove* (Kathleen Wooddiwis), *The prize* (Julie Garwood), *Enchanted* (Elizabeth Lowell), *Forbidden* (Elizabeth Lowell), *This is all I ask* (Lynn Kurland).

Nik esan behar dut inoiz irakurri izan dudala era honetako libururik, *I confess you*. Baina aspertzen naute. Eskema berdina jarraitzen du beti. Emakume babesgabe bat. Gizon indartsu, kementsu eta boteretsua. Erakarpena. Oztopoak. Maitasunaren garaipena. Saltseatze lanetan, ika-mika sortu duen liburu batekin egin dut topo. Shirley Busbee-k idatzitako *Lady Vixen* liburua, hain zuzen ere. Istorioa: emakume gazte eta babesgabe bat bahitzen omen du pirata kapitain batek. Bortxaketak, sexu gehiegikeriak eta indarkeria zantzuak ikusi ditu irakurle askok. Topagune birtual honetan eztabaidak liburuko pasarteekin hornitzen dira. Gizonezkoak emakumeari esaten dio: «Ez dizut berriz ere mindu nahi... horretara behartzen ez nauzun bitartean». Edota, «Ixo, Nicole. Nire babespean zauden bitartean inor ez dadila zu jotzen ausartu. Agian nik egin nezake, horretara behartzen banauzu, baina ez diot zantar horri utziko». Ez da tratu txarrak ahalbidetzen omen dituelako salatua izan den liburu erromantiko bakarra. Johanna Lindseyk idatzitako *Captive bride* eta Jude Deveraux-en *The velvet promise* liburuei berdina egozten diete.

Kontua da izugarri saltzen ei dela eleberri erromantikoa. Sarearen bidez asko. Euskal Herrian ere asko saltzen da. Baina dena gazteleraz eta frantsesez. Euskaraz ez dago eleberri erromantikorik. Bada, jakina, maitasun istoriorik, baina aipatzen ari garen generoan sartzeko modukorik, ez.¶